

Lidija Rezoničnik

UVODNE BESEDE

Vojeslav Molè (1886–1973) je bil poklicno dejaven kot profesor umetnostne zgodovine, a hkrati celo življenje tesno povezan s književnostjo in pisanjem – posvečal se je poeziji, pisal je dnevnik in kasneje spomine, prevajal ter deloval kot književni in kulturni posrednik.

Kot otrok se je v Sežani navdušil nad branjem zgodovinskih romanov poljskega pisatelja Henryka Sienkiewicza, v gimnazijskih letih se je v Novem mestu začel učiti hrvaščine, češčine in poljščine, da je lahko bral leposlovje v izvornikih. Pot ga je kasneje zanesla na Dunaj, kjer je sprva študiral pravo, nato slavistiko in romanistiko (1906/1907), po odsluženem enoletnem vojaškem roku je odpotoval v Krakov in na Jagelonski univerzi poslušal zlasti polonistična predavanja (1908/1909), v Rimu je študiral italijanistiko in umetnostno zgodovino (1909/1910) ter se nato vrnil na Dunaj, kjer je spomladi 1912 doktoriral iz umetnostne zgodovine in klasične arheologije.

Aktivna študijska pot je Moleta izoblikovala ne samo v umetnostnega zgodovinarja, temveč tudi v razgledanega humanista in poliglota renesančnega kova, ki je po koncu prve svetovne vojne in vrnitvi iz sibirskega ujetništva leta

1920 začel kariero univerzitetnega profesorja, sprva kot docent za antično in bizantinsko umetnost na novoustanovljeni Univerzi v Ljubljani. Na povabilo poljskega profesorja Kazimierza Nitscha je leta 1925 odšel v Krakov, kjer je bil leto kasneje na Jagelonski univerzi imenovan za rednega profesorja zgodovine slovanskih narodov s posebnim ozirom na zgodovino umetnosti južnih Slovanov. Z izjemo obdobja med drugo svetovno vojno, ki ga je z družino preživel v Ljubljani, je Molè vse do upokojitve leta 1964 deloval na Poljskem, s katero ga je vezala ne samo poklicna, temveč tudi zasebna pot. Med študijem v Krakovu je namreč spoznal svojo bodočo ženo, s katero se je poročil med prvo svetovno vojno, a po zastopniku: »Dne 23. aprila leta 1917 sem dobil brzojavko z dne 11. aprila iz Krakova. Iz te brzojavke, ki je romala do mene dvanajst dni, sem zvedel, da sem že dvanajst dni poročen, in da se je moja poroka po zastopstvu izvršila v Krakovu.«¹

V mladosti, študijskih letih in v času vojnega ujetništva je Molè pisal pesmi, ki so izšle v dveh pesniških zbirkah: *Ko so cvele rože* (1910) in *Tristia ex Siberia* (1920). Poezija je naletela na precej slabe kritike, kar je Moleta odvrnilo od nadaljnega literarnega ustvarjanja in ga v večji meri preusmerilo k delu umetnostnega zgodovinarja. Kljub temu je s književnostjo ostal v tesnem stiku, prevajal je poljske avtorje, pisal ali prevajal članke o poljski književnosti in med drugim z bratom Rudolfom Moletom, tudi prevajalcem iz poljščine, v korespondenci redno razpravljal o (poljski) književnosti. Njegovo literarno in kulturno posredništvo je delovalo tudi v drugo smer – Poljake je seznanjal s slovensko kulturo in z dosežki slovenske književnosti, njegova žena Ella Molè pa je prevedla izbor Cankarjevih novel, ki jim je Molè dodal predgovor.

Moletovo bogato življenjsko delo iz različnih zornih kotov osvetljuje pričujoča monografija, naslovljena *Vojeslav Molè: umetnostni zgodovinar, pesnik in kulturni posrednik*. Izhodiščno točko za pripravo monografije je predstavljala Posvet o Vojeslavu Moletu, ki ga je Slovenska matica v sodelovanju z Veleposlaništvom Republike Poljske v Ljubljani pripravila 5. oktobra 2022. Večina sodelujočih na posvetu je svoje povzetke razširila v znanstvene prispevke; ti skupaj z dodanim prispevkom poljske avtorice in nagovori predstavljajo celoto monografije, ki jo izdajamo ob petdeseti obletnici Moletove smrti.

Uvodni prispevek Toneta Smoleja *Študijska leta Vojeslava Moleta* na podlagi pregleda gradiva, dostopnega v Arhivu Univerze na Dunaju, v Arhivu Republike Slovenije in v Narodni in univerzitetni knjižnici osvetljuje Moletovo študijsko pot, ki ji je sledilo ujetništvo v Sibiriji med prvo svetovno vojno,

1 Molè, Vojeslav. *Iz knjige spominov*. Ljubljana: Slovenska matica, 1970, str. 216.

čemur se posveča Petra Svoljšak v članku *Slovenski vojni ujetniki v Sibiriji in Vojeslav Molè*.

Drugi razdelek monografije se osredotoča na Moleta v vlogi umetnostnega zgodovinarja, pesnika in kulturnega posrednika. Małgorzata Smorağ-Różycka z Jagelonske univerze v Krakovu, ki po Moletovi učenki in pobudnici ustanovitve prve poljske Katedre za zgodovino bizantinske umetnosti (leta 1989) v okviru Oddelka za umetnostno zgodovino Anni Różycki-Bryzek na Jagelonski univerzi nadaljuje dejavnost na področju bizantinologije, je pripravila članek *Vojeslav Molè – začetnik univerzitetne zgodovine bizantinske umetnosti na Poljskem*. Članek Alena Albina Širce *Poezija Vojeslava Moleta* analizira pesniško dejavnost v luči morebitne revizije Moletove poezije znotraj kanona slovenske literarne moderne. Matej Hriberšek v prispevku *Odmevi Sapfine lirike v Moletovem opusu: Sapfiška kitica v poeziji Vojeslava Moleta* obravnava Moletovo poezijo z vidika vpliva antičnega pesništva in antičnih vsebin na njegovo pesniško ustvarjalnost, pri čemer se osredotoča na antični metrični sistem sapfiške kitice. Zadnji prispevek tega sklopa, *Vojeslav Molè, posrednik poljske književnosti – iz arhiva Jagelonske univerze* Lidije Rezoničnik, pa se na podlagi pregleda Moletove zapuščine, zlasti pisemske korespondence, ki je dostopna v arhivu Jagelonske univerze, posveča njegovemu literarnemu posredništvu – v vlogi prevajalca literarnih del, pisca in prevajalca člankov o poljski književnosti, vira informacij za druge slovenske prevajalce in veznega člana med poljsko in slovensko kulturo.

Zadnji sklop se osredotoča na pregled kulturne dediščine, povezane z Moletom, ki je dostopna v slovenskih oziroma poljskih arhivih. Članka *Zapuščina Vojeslava Moleta v Arhivu Republike Slovenije* Bojana Cvelfarja in *Zapuščina Vojeslava Moleta v poljskih arhivih* Lidije Rezoničnik prinašata opis na eni strani relativno novo pridobljenega gradiva – Arhiv Republike Slovenije je Moletovo zapuščino, ki sta jo hranila hči Jadwiga Molè Bajer in njen mož Andrew S. Bajer, prejel in v svoje fonde uvrstil leta 2017 –, na drugi strani pa slovenskim raziskovalcem oddaljenega gradiva, hranjenega v poljskih arhivih. Obe zapuščini zaenkrat še nista dostopni v digitalni obliki.

Monografijo dopolnjuje govor člana Slovenske akademije znanosti in umetnosti Milčka Komelja ob slovesni otvoritvi spominske plošče na hiši za ljubljanskem Bežigradom, kjer je Molè z družino živel v času druge svetovne vojne in je danes – naj bo to naključje ali ne – sedež Veleposlaništva Republike Poljske v Ljubljani, besede predsednika Slovenske matice Aleša Gabriča ob odprtju simpozija o Vojeslavu Moletu in misli Krzysztofa Olendzkega, vele-

poslanika Republike Poljske v Ljubljani, ki spodbuja k nadaljnemu kulturnemu sodelovanju med narodoma. Knjigo dopolnjuje fotografsko gradivo, ki v vizualni obliki osvetljuje obravnavane točke Moletovega življenja.

Za dragoceno podporo pri izdaji monografije, ki je izšla v sozaložništvu Slovenske matice, Znanstvene založbe Filozofske fakultete Univerze v Ljubljani in Arhiva Republike Slovenije, se iskreno zahvaljujemo Javni agenciji za znanstvenoraziskovalno in inovacijsko dejavnost Republike Slovenije, Mestni občini Ljubljana in Veleposlaništvu Republike Poljske v Ljubljani, za fotografsko gradivo pa Arhivu Jagelonske univerze in Arhivu Republike Slovenije.